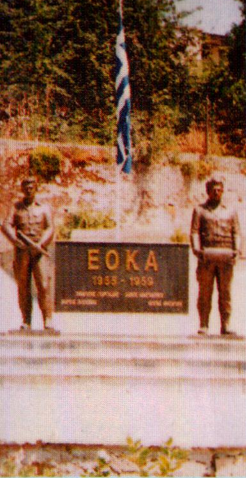
Το ολοκαύτωμα στα Κούρδαλι

ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ ΣΠΗΛΙΩΝ - ΚΟΥΡΔΑΛΩΝ

Στα δύσκολα, αλλά περήφανα χρόνια του απελευθερωτικού αγώνα της Κύπρου στα μικρά χωριά Σπήλια και Κούρδαλι έγιναν δυο σημαντικά γεγονότα:

- η πρώτη μάχη της ΕΟΚΑ με τους Άγγλους στις 11 Δεκεμβρίου 1955, στα λημέρια που φιλοξενούσαν τότε τον Αρχηγό Διγενή, και
- ένα από τα πιο σοβαρά ατυχήματα του Αγώνα στις 20 Ιουνίου 1958. Τέσσερις αγωνιστές πρόσφεραν τη σάρκα και το αίμα τους στο δισκοπότηρο της Ιστορίας για κοινωνία της γενιάς του Αγώνα και όσων ακολούθησαν και θα ακολουθήσουν.

Εκείνη τη ζεστή μέρα της 20ής Ιουνίου 1958, μια ισχυρή έκρηξη συγκλόνισε τα χωριά, που χαρακτηρίστηκαν από Άγγλο αξιωματικό που μετείχε στην ιστορική μάχη του 1955 ως **«η καρδιά της ΕΟΚΑ»**.

Το σπίτι του αγωνιστή Ανδρέα Πατσαλίδη ανατινάχθηκε από την έκρηξη ενώ ο ίδιος και οι συναγωνιστές του Κώστας Αναξαγόρα από τα Σπήλια, Παναγιώτης Γεωργιάδης από τα Λειβάδια και Αλέκος Κωνσταντίνου από την Κακοπετριά και μεγαλωμένος στην Αμμόχωστο, κομματιάστηκαν και οι σάρκες τους εκτινάχθηκαν μέχρι τα γειτονικά περιβόλια.

Στο μοιραίο σπίτι έφερε την ομάδα εκείνη την ημέρα το χρέος προς την πατρίδα, την οποία και οι τέσσερις είχαν ως «τιμιώτερον και αγιώτερον» παντός άλλου.

Ο Παναγιώτης Γεωργιάδης και ο Αλέκος Κωνσταντίνου (όπως αναφέρεται στο «Χρονικόν Αγώνος ΕΟΚΑ» του Αρχηγού Διγενή στη σελ. 576) ξεκίνησαν από τα Λειβάδια με εντολή του τομεάρχη Σπηλιών Χριστάκη Τρυφωνίδη για τα Κούρδαλι για να κατασκευάσουν κρησφύγετο στο σπίτι του Πατσαλίδη. Μετέφεραν μαζί τους δύο βόμβες των επτά κιλών για ανατίναξη του δασικού σταθμού Πλατανιών, δύο μπαταρίες, σύρματα και μια συσκευή για «νάρκη πιέσεως» για να τα παραδώσουν στον Κώστα Αναξαγόρα.

Η έκρηξη, κάτω από άγνωστες συνθήκες, σημειώθηκε στη διάρκεια εκπαίδευσης στη χρήση των επιτόπια κατασκευασμένων αυτών υλικών.

Το σπίτι του Ανδρέα Πατσαλίδη αμέσως μετά την έκρηξη

Το εσωτερικό του σπιτιού

Ευτυχώς, η σύζυγος του Πατσαλίδη, η οποία, κρατώντας τη μικρή κόρη τους Μαρία, είχε καθίσει έξω από το δωμάτιο όπου βρίσκονταν οι τέσσερις, μετακινήθηκε για να μην ακούει τη συνομιλία τους, όπως υπαγόρευαν οι κανόνες του Αγώνα, γεγονός που έσωσε την ίδια και το παιδί.

Μόλις σταμάτησε η εκτίναξη των πάντων από την έκρηξη, η αγωνίστρια σύζυγος είχε την ψυχραιμία και την ετοιμότητα να υποδείξει σε συναγωνιστές που προσέτρεξαν εκεί, καθώς και στην αδελφή της, να μαζέψουν τον οπλισμό που υπήρχε. «Τουλάχιστον σώσαμε τα όπλα» είπε αργότερα σε μια συνέντευξη.

Το ολοκαύτωμα στα Κούρδαλι μαρτυρεί τόσο τις συνθήκες υπό τις οποίες διεξαγόταν ο Αγώνας, όσο και την έλλειψη πολεμικού υλικού και την αναπλήρωσή του με πρόχειρα αυτοσχέδια μέσα που κατασκεύαζαν οι ίδιοι οι αγωνιστές. Μαρτυρεί επίσης και το ηρωικό πνεύμα, την ετοιμότητα για θυσία και το απόλυτο δόσιμο των νέων της εποχής στην ιδέα της ελευθερίας της πατρίδας.

Οι Άγγλοι μετέφεραν τα κομματιασμένα κορμιά των αγωνιστών στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας, όπου δεκάδες συγγενείς και συναγωνιστές από τις γενέτειρές τους έσπευσαν την επομένη να τους παραλάβουν.

Ενδεικτικό του πνεύματος του Αγώνα και των τιμών που αποδόθηκαν στους τέσσερις αγωνιστές είναι οι παλλαϊκές εκδηλώσεις που ακολούθησαν τη θυσία τους.

Η παραλαβή των σορών τους από το νοσοκομείο και η κηδεία τους έγιναν σε πρωτοφανή ατμόσφαιρα πατριωτικών και αγωνιστικών αισθημάτων.

Χαρακτηριστικές είναι οι σχετικές περιγραφές του Τύπου της εποχής:

«Συγκλονιστικαί σκηναί εσημειώθησαν κατά την παράδοσιν των νεκρών, επί των σορών των οποίων κατετέθηκαν υπό των Ελληνίδων αδελφών του νοσοκομείου στέφανοι εκ μέρους των ιατρών και του προσωπικού του νοσοκομείου.

Μία νοσοκόμος εξεφώνησεν αποχαιρετιστήριον πατριωτικήν ομιλίαν προς τους φονευθέντας *«Τα ονόματά σας»*, είπεν η αδελφή νοσοκόμος, *«θα αναγραφούν εις τον κατάλογον των μαρτύρων του απελευθερωτικού αγώνος του Ελληνικού Κυπριακού λαού, ο οποίος με αίσθημα υπερηφανείας αποκαλύπτεται προ της θυσίας σας, ηρωϊκά τέκνα»*.

Επί του στεφάνου των νεαρών Ελληνίδων αδελφών ανεγράφετο:

Ως της Κύπρου νεκροί τιμημένοι,
την αγίαν σας μνήμην τιμώ,
κι η φτωχή μου η μούσα θλιμμένη,
ένα δάκρυ σας χύνει θερμό.

Υπό τους ολοφυρμούς των οικείων και των ομοχωρίων των ανεχώρησεν η νεκρική πομπή εκ Λευκωσίας περί την 1.15μ.μ., καθ' ον χρόνον ουρανομήκη χειροκροτήματα και ιαχαί ως «τιμή και δόξα στους αθάνατους αδελφούς μας» εδόνουν την ατμόσφαιραν, προκαλούσαι ισχυράν συγκίνησιν εις πάντας.

Εκ των κρατητηρίων Κοκκινοτριμιθιάς λευκά μανδήλια εσείοντο προς χαιρετισμόν της νεκροφόρου πομπής ενώ εις τα επί της διαδρομής χωρία οι κάτοικοι γονυπετείς έραινον με φύλλα δάφνης και ανθέων τον δρόμον ίνα διέλθουν τα φέρετρα των θανόντων.

...περί την 6μ.μ. ώραν τα φέρετρα των τεσσάρων αθανάτων έφθανον εις Σπήλια, όπου μεσίστιοι σημαίαι και δάφνινοι στέφανοι υψωμένοι επί ιστών, έκλιναν προ της εμφανίσεώς των εις την είσοδον του χωρίου, όπου γονυπετής η κοινότης Σπηλιών, Κουρδάλων, Κανναβιών και κάτοικοι Κυπερούντας, Λειβαδιών, Πολυστύπου και άλλων χωρίων εχαιρέτησαν δια ζητωκραυγών και εκφωνήσεως ενθουσιώδους ομιλίας τα φέρετρα άτινα ανείχον επί των ώμων των άλκιμοι νέοι, περιτυλίξαντες ταύτα δι' Ελληνικών σημαιών».

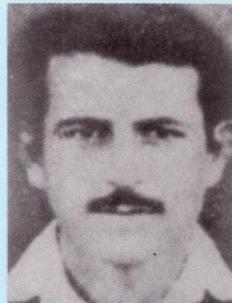
Πάνω από το πιο πολύνεκρο ατύχημα της ΕΟΚΑ πλανιόταν το μυστήριο για την ταυτότητα των δύο από τους νεκρούς, αφού μόνο οι Πατσαλίδης και Αναξαγόρα αναγνωρίστηκαν αρχικά.

Καθώς ψαλλόταν η νεκρώσιμη ακολουθία και για τους τέσσερις, έγινε η αναγνώριση του Παναγιώτη Γεωργιάδη, ενώ η αναγνώριση του Αλέκου Κωνσταντίνου έγινε τρεις μέρες μετά το ολοκαύτωμα, από την τραγική μητέρα του.

Οι μορφές των τεσσάρων ηρώων αναπλάστηκαν σε μνημείο στην είσοδο των Σπηλιών, για να δίνουν μαθήματα αυτοθυσίας και αρετής, ενώ το σπίτι του Πατσαλίδη έγινε χώρος εθνικού προσκυνήματος.

Το ολοκαύτωμα των τεσσάρων αγωνιστών στα Κούρδαλι παραμένει δείκτης του χρέους για την ελευθερία της πατρίδας. Στους τάφους και τα μνημεία των ηρώων απιθώνονται οι δάφνες του θαυμασμού της γενιάς τους και των νεότερων. Ο τάφος όμως του Αλέκου Κωνσταντίνου παραμένει χωρίς καντήλι και χωρίς λουλούδι από το 1974 οπότε η Αμμόχωστος καταλήφθηκε από τον Αττίλα. Και αναμένει δικαίωση της θυσίας του.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΤΣΑΛΙΔΗΣ

Γεννήθηκε στο χωριό Καννάβια της επαρχίας Λευκωσίας, στις 14 Αυγούστου 1930 και ήταν ένα από τα τέσσερα παιδιά του Αλέξανδρου και της Μαρίας Πατσαλίδη.

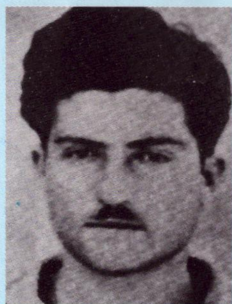
Αφού τελείωσε το δημοτικό σχολείο Καννaβιών, εργαζόταν αρχικά στον Αμίαντο, όπου έδρασε ως ένα από τα ιδρυτικά στελέχη της τοπικής Νέας Συντεχνίας, και αργότερα στον δασικό σταθμό Πλατανιών.

Ζούσε στα Κούρδαλι όπου νυμφεύθηκε την Ειρήνη Αλεξάνδρου. Στον αγώνα εντάχθηκε από τα πρώτα του στάδια και είχε πλούσια δράση. Με τον ήρωα Χρίστο Τσιάρτα, πήρε μέρος σε ενέδρα στον δρόμο Κακοπετριάς-Σπηλιών ενώ συνεργαζόταν με τους τοπικούς υπευθύνους της Οργάνωσης και με τις ανταρτικές ομάδες της περιοχής. Πήρε επίσης μέρος, μαζί με τον ήρωα Κώστα Αναξαγόρα, στην αφαίρεση ασυρμάτων από τον δασικό σταθμό Πλατανιών.

Μαζί με τη σύζυγό του, που ήταν μυημένη στον Αγώνα, απέκρυπτε οπλισμό και πολεμοφόδια και φιλοξενούσε αντάρτες στο σπίτι του, το οποίο χρησιμοποιόταν ως κέντρο διανομής στους τομείς της περιοχής.

Όταν ο Πατσαλίδης θυσιάστηκε για την πατρίδα άφησε ένα παιδί, τη Μαρία, δεκαέξι μόλις μηνών, ενώ η σύζυγος του ήταν έγκυος στον γιο τους που γεννήθηκε πέντε μήνες αργότερα και πήρε το όνομα του ήρωα πατέρα του.

ΚΩΣΤΑΣ ΑΝΑΞΑΓΟΡΑ

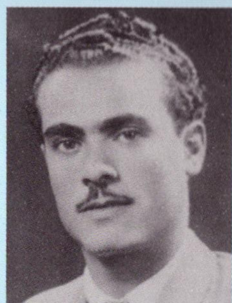
Γεννήθηκε στο χωριό Σπήλια της επαρχίας Λευκωσίας, στις 20 Ιουνίου 1935 και ήταν το πρώτο από δώδεκα παιδιά του Αναξαγόρα και της Μηνοδώρας Λουκά.

Μετά την αποφοίτησή του από το δημοτικό σχολείο Σπηλιών εργαζόταν ως οδηγός στο Μεταλλείο Αμιάντου και ήταν ιδρυτικό στέλεχος της Νέας Συντεχνίας, ΣΕΚ, και του Αθλητικού Συλλόγου «Άρης» Σπηλιών. Διακρινόταν για τον άδολο πατριωτισμό του που ήταν γνώρισμα όλης της οικογένειας και ήταν από τους πρώτους που πύκνωσαν τη στρατιά της θρυλικής ΕΟΚΑ μετά την ιστορική μάχη των Σπηλιών τον Δεκέμβριο του 1955. Ήταν σύνδεσμος των ομάδων της περιοχής και διατηρούσε κρύπτες για την απόκρυψη εκρηκτικών υλών και οπλισμού της Οργάνωσης.

Έλαβε επίσης μέρος σε ενέδρες και άλλες αποστολές, όπως ήταν η απόσπαση τριών ασυρμάτων από τον δασικό σταθμό Πλατανιών και η ανατίναξη κυβερνητικού εκσκαφέα στα Σπήλια. Στη δράση του είχε συμπαραστάτη και τη μνηστή του Μαρία Χρ. Κλεάνθους.

Ο θάνατος τον βρήκε την ημέρα που συμπλήρωνε τα 23 του χρόνια.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Γεννήθηκε στο χωριό Λειβάδια της επαρχίας Λευκωσίας, στις 15 Δεκεμβρίου 1929, και ήταν ένα από τα τέσσερα παιδιά του Αχιλλέα και της Ευγενίας Γεωργιάδη.

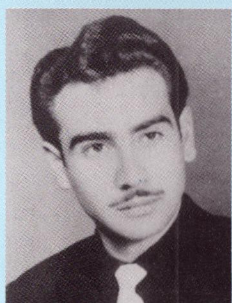
Αφού τελείωσε το δημοτικό σχολείο του χωριού του, εργαζόταν ως υπάλληλος στη Λευκωσία, σε ιδιωτική επιχείρηση. Ήταν μέλος της ΟΧΕΝ και από τις τάξεις της εντάχθηκε στον Αγώνα από το 1954. Με την έναρξη του Αγώνα υπηρέτησε ως σύνδεσμος του Διγενή με τον Εθνάρχη Μακάριο με το ψευδώνυμο «Ίκαρος» και ήταν βοηθός υπεύθυνος για τη φύλαξη και τη διανομή του οπλισμού στην περιοχή Λευκωσίας. Μετέφερε επίσης καταζητούμενα πρόσωπα και τους πρόσφερε καταφύγιο σε συνεργασία με τα αδέλφια του, που διέθεταν κρησφύγετο στο σπίτι τους στα Λειβάδια.

Τον Οκτώβριο του 1956 καταζητήθηκε από τους Άγγλους και κατέφυγε στα βουνά, όπου ενώθηκε με την ανταρτική ομάδα του ήρωα Στυλιανού Λένα.

Μετά τη σύλληψη του Λένα και τον θάνατο του ήρωα Δημητράκη Χριστοδούλου, στις 17 Φεβρουαρίου 1957, ο Παναγιώτης Γεωργιάδης κατέφυγε στη Λεμεσό με τον ήρωα Ευαγόρα Παπαχριστοφόρου και από εκεί επανήλθε στο χωριό του στα μέσα Νοεμβρίου 1957 και επιδόθηκε στην αναδιοργάνωση της περιοχής, που είχε υποστεί βαρύ πλήγμα λόγω προδοσίας.

Εκεί συνέχισε τη δράση του ως ομαδάρχης μέχρι τον ηρωϊκό θάνατό του.

ΑΛΕΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Γεννήθηκε στην Κακοπετριά της επαρχίας Λευκωσίας, στις 6 Οκτωβρίου 1936 και ήταν το μόνο παιδί του Κώστα και της Ελπινίκης Κωνσταντίνου. Ζούσε με τη μητέρα του στην Αμμόχωστο επειδή οι γονείς του χώρισαν όταν ήταν ακόμη βρέφος. Μετά το δημοτικό, φοίτησε στο εκεί Ελληνικό Γυμνάσιο και στο Εμπορικό Λύκειο. Παρακολουθούσε ταυτόχρονα μαθήματα αγγλικής γλώσσας και λόγω επιτυχίας του στις εξετάσεις κατόρθωσε να προσληφθεί στον αγγλικό στρατό.

Με την έναρξη του Αγώνα εντάχθηκε σε ομάδα του εκτελεστικού της Αμμοχώστου και στο σπίτι του γίνονταν οι συγκεντρώσεις της. Με τη βοήθεια της μητέρας του έκρυβε εκεί και τον οπλισμό της ομάδας.

Στις 14 Απριλίου 1958, μαζί με συναγωνιστή του, πυροβόλησαν εξ επαφής τον ανακριτή Ντίαρ, ο οποίος, ύστερα από ανεπιτυχείς απόπειρες εναντίον του, προκαλούσε λέγοντας πως κανένας δεν μπορούσε να σταθεί μπροστά του και να τον πυροβολήσει. Οι συνοδοί του Ντίαρ καταδίωξαν τους δύο αγωνιστές οι οποίοι κατόρθωσαν να διαφύγουν. Αργότερα ενώθηκαν με το αντάρτικο, όπου ο Κωνσταντίνου έδρασε κυρίως με τον Παναγιώτη Γεωργιάδη μέχρι τη θυσία του.

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΠΛΑΚΑ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΗΡΩΩΝ

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΜΝΗΜΗΣ
ΑΓΩΝΑ ΕΟΚΑ 1955-1959

ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 22305001/2/3

Γ.Τ.Π. 12/2016 – 5.000
Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών
Εκτύπωση: Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας

Το ολοκαύτωμα στα Κούρδαλι

ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ ΣΠΗΛΙΩΝ - ΚΟΥΡΔΑΛΩΝ